

Nr 11.

Kungl. Maj:ts nädiga proposition till riksdagen angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst; given Stockholms slott den 18 januari 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

I) att

a) för beredande under år 1918 av krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare därunder icke inbegripna — vilka vid ingången av år 1918 voro berättigade till pension eller därmed jämförligt årligt understöd, som av Konung och riksdag till siffran bestämts eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, å *tilläggsstat* för år 1918 under tionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* å kronor 3,600,000;

b) förklara, att krigstidstillägget skall till varje dylik f. d. befattningshavare utgå med 150 kronor jämte 30 procent av ovanberörda pensions och understöds årsbelopp, dock tillhoppa högst med 600 kronor;

c) medgiva, att krigstidstillägget må till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under året avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes; och

II) att

a) medgiva, att pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilka under år 1917 haft att erlägga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor och fördenskull gått miste om dem eljest enligt kungl. kungörelsen den 19 juni 1917 tillkommande krigstidshjälp, må — om de under år 1918 icke hava att erlägga inkomst-

och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade — uppbära utöver det krigstidstillägg, som må tillkomma dem enligt mom. I här ovan, ett så stort belopp, som skulle hava såsom krigstidshjälp under år 1917 tillfallit dem, om de under sistnämnda år haft att erlægga dylik skatt för högst 1,400 kronor; samt

b) medgiva, att ifrågavarande tillägg må från ovanberörda förslagsanslag till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under år 1917 eller 1918 avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 januari
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson, anförde efter gemensam beredning med cheferna för samtliga övriga departement följande.

I den till innevarande års riksdag avlätna propositionen med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1918 har Eders Kungl. Maj:t föreslagit, att riksdagen måtte, i avbidan på proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, beräkna för ändamålet under tionde huvudtiteln på tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag ett belopp av 3,600,000 kronor.

Då jag nu går att inför Eders Kungl. Maj:t framlägga frågan om krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst, anhåller jag att till en början få lämna en redogörelse för frågans behandling under de närmast föregående två åren.

Motion vid
1916 års
riksdag.

Vid 1916 års riksdag hemställde enskilda motionärer, »att riksdagen måtte besluta, att ett krigstidstillägg må utgå för år 1916 (eventuellt först för 1917) jämväl till de f. d. statstjänare, som åtnjuta pension eller understöd, vars sammanlagda belopp icke överstiger 800 kronor per år, att utgå enligt följande grunder:

åt pensionär eller understödstagare, vilkas pension eller understöd icke överstiger 400 kronor per år, utbetalas en krigstidshjälp av 120 kronor;

åt den, vars pension eller understöd överstiger 400 men ej 500 kronor, 100 kronor;

åt den, vars pension eller understöd överstiger 500 men ej 600 kronor, 80 kronor;

åt den, vars pension eller understöd överstiger 600 men ej 700 kronor, 60 kronor;

samt åt den, vars pension eller understöd överstiger 700 men ej 800 kronor, 50 kronor.»

Riksdagens
beslut 1916.

Riksdagen ansåg det icke kunna förnekas, att de pensioner, som utginge till här avsedda pensionärer, under då rådande förhållanden i de flesta fall icke kunde anses tillräckliga för bestridande av deras levnadskostnader, vadan enligt riksdagens mening motionärernas framställning vore synnerligen behjärtansvärd.

Ett beslut i motionens syfte syntes emellertid böra föregås av en allsidig utredning, huruvida och i vad mån någon pensionsförhöjning kunde anses böra beredas pensionstagare, vilka uppbure låga pensioner, i varje fall dock icke andra än dem, som visades vara i behövande omständigheter. Som motionärerna emellertid icke framlagt några kostnadsberäkningar och det icke varit möjligt för riksdagen att då verkställa någon utredning härutinnan, ansåg riksdagen denna utredning lämpligen böra ske genom Eders Kungl. Maj:ts försorg.

Under sådana förhållanden ansåg sig riksdagen icke kunna tillmötesgå motionärernas framställning i vidare mån, än att riksdagen i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t den 8 juni 1916 anhöll, det täcktes Eders Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vad mån någon höjning av pensionsbeloppen för sådana pensionstagare, som uppbure låga pensioner och styrkte sig vara i behövande omständigheter, kunde anses av rådande förhållanden betingad, samt därefter till riksdagen, om möjligt redan år 1917, framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Bemiss till
löneregleringskommittén.

Vid föredragning den 21 juni 1916 av riksdagens berörda skrivelse fann Kungl. Maj:t gott anbefalla löneregleringskommittén att verkställa ifrågavarande utredning samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill densamma kunde giva anledning.

Löneregleringskommitténs utlåtande.

Löneregleringskommitténs i ärendet den 23 januari 1917 avgivna utlåtande är av följande lydelse:

»En statstjänare, som vid avgången från sin tjänst kommit i åtnjutande av pension till författningsenligt belopp, har hittills icke ansetts äga befogat anspråk på ytterligare underhåll från staten.

Vid denna grundsats synes det löneregleringskommittén vara av vikt att framdeles som hittills fasthålla.

Bortsett från några få fall, där på grund av personliga omständigheter eller andra särskilda förhållanden förhöjning av pension beviljats, har avvikelser från nämnda princip icke heller förekommit under annan form än såsom tillfälligt understöd att, efter prövning av behovet i varje särskilt fall, utgå till pensionärer, vilkas pensionsbelopp avpassats efter äldre stater eller äldre pensioneringsgrunder, som sedermera ändrats såsom ledande till för låga pensionsbelopp.

Emellertid hava i följd av världskriget förhållandena i vårt land blivit sådana, att de åt f. d. statstjänare utgående, efter normala levnadskostnader avpassade pensionerna i många fall måste anses otillräckliga för de oundvikligaste utgifternas bestridande.

Då pensionärerna i det stora flertalet fall torde få antagas vara oförmögna att genom arbete i någon större mån bidra till sitt uppehälle, är det givet, att många av dem för närvarande befinna sig i nödläge, ur vilket de endast genom det allmännas mellankomst kunna frigöra sig.

Visserligen har staten redan på åtskilliga sätt, exempelvis genom tillhandahållande av livsmedel till nedsatt pris samt genom skattelindringar, sökt hjälpa de mindre bemedlade att komma över dyrtidens hårdaste verkningar, men det är uppenbart, att dessa åtgärder endast i ringa mån kunnat motväga den under de senaste åren inträffade oerhörda stegringen i priset på allt vad till livets nödtorft hörer. Det synes därför kommittén, som borde statsverket icke undandraga sig att, i huvudsaklig anslutning till den av motionärerna i ämnet uttalade mening, träda hjälpande emellan genom tillfälliga, direkta penningunderstöd åt f. d. statstjänare med låga pensioner.

Tvivelsutan har den dyra tiden försatt många enskilda, till produktiv verksamhet oförmögna personer i en ställning ännu svårare än den f. d. statstjänare med låga pensioner i allmänhet intaga. Staten lär emellertid icke vara i stånd att effektivt bispringa alla, som behöva hjälp, men en särskild förpliktelse synes dock åligger staten att lämna hjälp åt de mest behövande bland dem, som direkt ägnat sina krafter åt dess tjänst.

Vid bedömandet av den omfattning, i vilken dylik tillfällig hjälp må lämnas, bör beträffande arméns och flottans pensionerade manskap enligt kommitténs förmenande hänsyn tagas till följande omständigheter.

Underhållet från Vadstena krigsmanshuskassa är mera att anse såsom ett tillskott till livsuppehållet än såsom en pension i vanlig mening. Anledningen härtill är klar. Den tjänstgöring de indelta soldaterna fullgjort har, såsom i Kungl. Maj:ts proposition nr 188 till 1914 års senare riksdag framhållits, i allmänhet ej upptagit dem större del av året än att de kunnat ägna sig åt annan verksamhet, och de kunna därför näppeligen på grund av sin tjänstgöring anses berättigade till en verklig pension, tillräcklig för deras uppehälle vid avgången ur tjänsten.

Båtsmännen hava i avseende på anställning och avlöningsförmåner varit väsentligen likställda med arméns indelta soldater. De hava i medeltal tjänstgjort endast fyra månader om året. Att bereda dem vid uppnådd föreskriven levnads- och tjänstålder pension i egentlig mening torde därför, enligt vad förutnämnda sakkunniga jämväl framhållit, icke hava varit av statsmakterna avsett.

Härtill kommer, att flertalet av ifrågavarande underhållstagare uppburit den huvudsakliga ersättningen för sin tjänstgöring vid armén och flottan icke av staten utan av vederbörande rust- och rotehållare och att deras anställning i huvudsak vilat på avtal mellan dem samt rust- och rotehållarna.

Vid nu anförda förhållanden och på grund därav att riksdagen så nyss som år 1914 beviljat underhållstaxare av dessa kategorier ävensom f. d. marinsoldater en väsentlig höjning i understöden, anser sig kommittén i detta sammanhang icke hava anledning att räkna med nämnda avskedade manskap vid armén och marinen.

För att kunna bedöma frågan ur ekonomisk synpunkt har kommittén, med ledning av tillgängliga uppgifter i länsstater, räkenskaper, liggare och dylika handlingar — under iakttagande av vad som nyss anförts beträffande manskapet vid armén och marinen — låtit uppgöra följande översikt¹⁾ av antalet f. d. statstjänare, som för närvarande uppbära pension eller därmed jämförligt årligt understöd till belopp av högst 1,500 kronor för år räknat och som fördenskull, under förutsättning att begreppet »låga pensioner» finge anses sträcka sig till nämnda belopp, möjligen kunna irågakomma till erhållande av krigstidshjälp.

Olika uppfattningar kunna givetvis göra sig gällande i fråga om det belopp en pension icke må överstiga, för att den skall kunna sägas vara låg.

De motionärer, som föranlett riksdagens skrivelse i ärendet, hava föreslagit, att understöd skulle tilldelas dem, vilkas pensioner icke överstiga 800 kronor, och riksdagen har häremot icke framställt någon erinran.

Domänstyrelsen, som yttrat sig över vissa f. d. kronojägares framställningar om höjning av deras pensioner, har ansett, att pensionsbeloppet och den hjälp, som kan varda beviljad, tillsammans icke må överstiga 750 kronor.

Kommittén har för sin del efter sakens övervägande stannat vid den uppfattningen, att, med hänsyn till levnadsstandarden för vårt folk i allmänhet, den pension torde böra kunna under nuvarande dyrtid kallas låg, som icke överstiger 1,200 kronor om året.

Visserligen har undersökningen i ärendet, efter därom inom kommittén framställt yrkande, utsträckts till alla, som åtnjuta pension eller understöd av högst 1,500 kronor om året, men kommittén har av nyss angivna skäl och med beaktande särskilt av den relativt trygga ställning, som följer av rätten till pension utav staten, icke ansett sig hava fog att föreslå gränsen så betydligt mycket högre än vad riksdagen med sin skrivelse kan antagas hava åsyftat.

I fråga om det belopp, varmed staten borde bispringa f. d. statstjänare med låga pensioner, hava inom kommittén yppats två olika meningar, nämligen dels att beloppet skulle föreslås till 150 kronor för varje pensionär, dock att pensionen och tillägget icke i något fall finge tillsammans överstiga 1,300 kronor, och dels att varje pensionär skulle erhålla 100 kronor.

Vid övervägande av de på detta spörsmål inverkan omständigheterna har kommittén ansett sig böra stanna vid det senare alternativet, som i en del fall skulle medföra ända till 100 procents förhöjning i nu utgående pensioner.

Riksdagen har i sin skrivelse förutsatt, att krigstidshjälp borde tillgodokomma endast dem, som visade sig vara i behövande omständigheter.

Lämpligheten av ett sådant förbehåll belyses bland annat därav, att, på sätt av handlingarna i ärendet framgår, ett antal av 36 pensionerade underofficiärer vid marinen under år 1916 varit mobiliserade och därför uppburit, utöver pension till belopp av kronor 666.67 eller kronor 729.60, ersättning av statsmedel till belopp mellan kronor 2,213.80 och kronor 2,908.80 för år räknat.

¹⁾ Införd såsom bilaga till Kungl. Maj:ts proposition.

Behovet bör emellertid enligt kommitténs mening styrkas icke medelst ett på subjektiv uppfattning grundat s. k. fattigdomsbevis, utan genom det medelst debetsedel eller på annat sätt ådagalagda förhållandet, att vederbörande under år 1917 icke har (eventuellt, i syfte att möjliggöra tidigare utbetalning av krigstidshjälpen, år 1916 icke haft) att erlagga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än förslagsvis 1,200 kronor.»

I enlighet med vad sålunda blivit anförd har löneregeringskommittén hemställt, att en var f. d. statstjänare — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare därunder icke inbegripna — vilken under år 1917 uppbär pension eller därmed jämförligt årligt understöd, som blivit av Konung och riksdag till siffran bestämt eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, till belopp av högst 1,200 kronor för år räknat och som under år 1917 icke har att erlägga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,200 kronor, må få uppbära en krigstidshjälp av 100 kronor, att till honom eller, om han under året avlidit, till hans rättsinnehavare på en gång utbetalas.

Kostnaden för en sålunda anordnad krigstidshjälp har av löneregeringskommittén beräknats till omkring 500,000 kronor.»

Vid ärendets föredragning i statsrådet den 16 april 1917 anförde dåvarande chefen för finansdepartementet följande.

*Departements-
chefen 1917.*

»I anledning av vad Eders Kungl. Maj:t i en till 1916 års riksdag avlåten proposition om krigstidshjälp åt vissa befattningshavare i statens tjänst föreslagit, medgav riksdagen, att dylik hjälp finge under nämnda år utbetalas med belopp, stående i visst förhållande till befattningshavarens taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt och utgående för vart och ett av honom på grund av försörjningsplikt underhållet minderårigt barn, till ett antal av högst fem, med lägst 30 och högst 80 kronor.

I den till innevarande års riksdag avlåtna propositionen (nr 129) angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst har Eders Kungl. Maj:t föreslagit dels ett i visst förhållande till de fasta avlöningsförmånerna stående krigstidstillägg och dels en efter den s. k. behovsprincipen utgående krigstidshjälp åt jämförelsevis lågt taxerade befattningshavare med försörjningsplikt mot minderåriga barn.

Riksdagen har i sin nu förevarande skrivelse ifrågasatt, huruvida och i vad mån någon höjning av pensionsbeloppen för sådana pensionstagare, som uppbure låga pensioner och styrkte sig vara i behövande omständigheter, kunde anses av rådande förhållanden betingad.

På sätt närmare utvecklats i förenämnda proposition till innevarande års riksdag, hava levnadskostnaderna i vårt land under den tid världskriget pågått ökat i högst betydande grad och visa tendens att ytterligare stiga. Vid sådant förhållande är det uppenbart, att de efter normala omständigheter avpassade avlöningarna och pensionerna, åtminstone för de i tjänst varande eller f. d. befattningshavare, vilka uppbära låga avlöningar eller pensioner, i regel icke utan synnerligen stora svårigheter räcka till de nödvändiga levnadskostnadernas bestridande.

Såsom statskontoret och löneregeringskommittén betonat, måste den statstjänare, som vid avgången från sin tjänst kommit i åtnjutande av pension till belopp, som författningsenligt skall utgå, anses icke hava något som helst befogat anspråk

på ytterligare underhåll från staten. Vid denna princip synes det vara av vikt att framdeles som hittills fasthålla, i all synnerhet som ett motsatt förfaringsätt skulle betänkligt rubba den vid alla på senare tiden genomförda löneregleringar tillämpade regeln, att befattningshavare själva skola till viss del betala kostnaden för sin pensionering.

Sälunda uttalade betänkligheter mot en stadigvarande förhöjning av utgående pensioner böra emellertid icke hindra, att staten träder hjälpande emellan för att genom en *tillfällig* pensionsförhöjning i någon mån stödja de mest behövande bland dem, som ägnat sina krafter åt dess tjänst.

Visserligen har staten, såsom löneregleringskommittén erinrat, redan på åtskilliga sätt, exempelvis genom tillhandahållande av livsmedel till nedsatt pris samt genom skattelindringar, sökt hjälpa de mindre bemedlade att komma över dyrtidens hårdaste verkningar, men det är uppenbart, att dessa åtgärder i endast ringa mån kunnat motväga den under senaste tiden inträffade oerhörda stegringen i priset på allt vad till livets nödortft hörer.

Då statsverket alltså torde böra i någon mån söka lindra de av dyrtiden förorsakade svårigheterna jämväl för statens i behövande omständigheter varande pensionstagare, gäller det att taga ståndpunkt i fråga om understödets belopp och de begränsningar, som för dess utbetalande böra uppdragas.

Rätten till ifrågavarande krigstidshjälp synes böra, på sätt föreslagits i fråga om krigstidshjälp åt i tjänst varande befattningshavare, hänföras till förhållandena vid 1917 års ingång. Härigenom förebygges, att en befattningshavare, som under år 1917 avgår med pension, skulle kunna komma i åtnjutande av krigstidshjälp i tvenne särskilda egenskaper, nämligen dels såsom i tjänst varande befattningshavare och dels såsom pensionär.

I fråga om beloppet har i den riksdagsmotion, som föranlett frågans upp-tagande, föreslagits en graderad skala, lägst 50 kronor och högst 120 kronor. Inom löneregleringskommittén har ifrågasatts att beloppet skulle bestämmas till 150 kronor, men kommittén har stannat vid att föreslå 100 kronor, vilket belopp i en del fall skulle medföra ända till 100 procents förhöjning i nu utgående pensioner; och ansluter jag mig härutinnan till vad kommittén sålunda föreslagit.

I fråga om det belopp en pension icke må överstiga för att den skall kunna sägas vara låg, hava motionärerna i ämnet föreslagit, att gränsen skulle dragas vid 800 kronor.

Kommittén har uttalat den uppfattningen, att, med hänsyn till levnadsstandarderna för vårt folk i allmänhet, den pension bör kunna under nuvarande dyrtid kallas låg, som icke överstiger 1,200 kronor om året.

Inom kommittén har emellertid ifrågasatts en sådan form för begränsningen, att pensionen och tillägget icke i något fall finge tillsammans överstiga 1,300 kronor.

Vid bifall till kommitténs förslag skulle inträffa, att en pensionär med 1,250 kronors pension ginge miste om tillägget, medan en pensionär med 1,200 kronors pension kunde erhålla 100 kronors tillägg, så att han bleve bättre ställd än den, som under normala förhållanden åtnjuter högre pension.

För att hindra dylika ojämnheter anser jag begränsningen böra formuleras så, att pensionen och tillägget icke må tillhopa överstiga 1,300 kronor.

Detta medför visserligen omkring 7,500 kronors kostnadsförhöjning utöver av kommittén beräknade 500,000 kronor, men denna relativt ringa förhöjning torde

icke behöva föranleda någon ökning av nyssberörda förslagsvis beräknade kostnadsbelopp.

Enligt kommitténs förslag skola från åtnjutande av tillägget undantagas de f. d. befattningshavare, som för år 1917 hava att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,200 kronor. Häremot har jag intet att erinra. Jag anser mig dock böra omförmåla, att enligt förordningen den 30 mars 1917 om särskilda avdrag vid 1917 års taxering till beviljning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt kan skattskyldig, som ejest skolat erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt under år 1917 för högre belopp än 1,200 kronor, till följd av i nämnda förordning medgivna avdrag för minderåriga barn, som han har att på grund av försörjningsplikt underhålla, få det taxerade beloppet nedsatt till 1,200 kronor eller därunder. Detta förhållande torde emellertid sakna större praktisk betydelse i nu förevarande fall, då de understödsberättigade, varom här är fråga, nog endast undantagsvis äga minderåriga barn.

Som det föreslagna understödet är avsett att utgå efter den s. k. behovsprincipen, synes den av lönerегleringskommittén föreslagna benämningen krigstids-hjälp vara lämplig.

I övrigt har jag icke funnit något att erinra mot lönerегleringskommitténs i ärendet framlagda förslag.»

Eders Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1917 års riksdag avfattades i enlighet med departementschefens sålunda uttalade mening.

Kungl. Maj:ts
proposition
1917.

Ehuruväl, såsom i Kungl. Maj:ts proposition framhållits, den statstjänare, som vid avgången från sin tjänst kommit i åtnjutande av pension till författning-enligt belopp, icke kunde hava befogat anspråk på ytterligare underhåll från staten, har första särskilda utskottet vid 1917 års riksdag dock, i likhet med Eders Kungl. Maj:t, ansett, att staten borde med hänsyn till den av kriget försakade oerhörda stegringen i kostnaderna för livsuppehållet, träda hjälpende emellan för att genom en *tillfällig* pensionsförhöjning i någon mån stödja de mest behövande bland dem, som ägnat sina krafter åt dess tjänst.

Utskottet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att dylik krigstidshjälp skulle tilldelas en var f. d. befattningshavare med 100 kronor, under iakttagande dels att hans pensions- och understödsförmåner icke finge tillhoppa överstiga 1,300 kronor för år räknat och dels att från åtnjutande av dylik hjälp skulle undantagas ej mindre f. d. befattningshavare, som under år 1917 hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,200 kronor, hustrus taxering däri inbegripen, än även gift kvinnlig f. d. befattningshavare.

Utskottet har ansett dessa begränsningar vara väl snäva och därför föreslagit att beloppet av ifrågavarande krigstidshjälp måtte höjas till 150 kronor för en var f. d. befattningshavare, under iakttagande, dels att hans pensions- och understödsförmåner icke finge tillhoppa överstiga 1,500 kronor för år räknat och dels att från åtnjutande av dylik hjälp måtte undantagas f. d. befattningshavare, som under år 1917 hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade.

Att från åtnjutande av krigstidshjälp undantaga gift kvinnlig f. d. befattningshavare ansåg utskottet icke lämpligt.

En inom riksdagen väckt motion om beredande av någon krigstidshjälp åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas underhållstagare syntes utskottet synnerligen behjärtansvärd.

Dem tillkommande, å sid. 10—11 i Kungl Maj:ts proposition angivna understöd vore bestämda med hänsyn till före kriget rådande förhållanden, och det vore uppenbart, att den av krisen föranledda stegringen i levnadskostnaderna drabbat dem synnerligen hårt.

Utskottet ansår sig böra i huvudsak tillstyrka bifall till ifrågavarande motion. För likformighetens skull borde dock för utbetalande av krigstidshjälp åt ifrågavarande understödstagare stadgas enahanda villkor, som föreslagits beträffande f. d. befattningshavare i statens tjänst i allmänhet. Av samma skäl borde den föreslagna åldersbestämningen hänföras till förhållandet vid 1917 års ingång.

Att, på sätt motionären föreslagit, från åtnjutande av understödet i fråga undantaga de f. d. båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas underhållstagare, vilkas nu ifrågavarande krigstidshjälp samt pensions- och understödsförmåner överstiga 1,300 kronor för år räknat, syntes av nära till hands liggande skäl icke vara erforderligt.

Kostnaden för krigstidshjälp enligt utskottets ovan framlagda förslag hade beräknats komma att uppgå till omkring 470,000 kronor för avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare och till omkring 800,000 kronor för övriga f. d. befattningshavare i statens tjänst eller tillhoppa till omkring 1,270,000 kronor.

Utskottet, som i övrigt icke funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställde alltså,

A) att riksdagen måtte besluta

D) att

a) för beredande under år 1917 av krigstidshjälp åt f. d. befattningshavare i statens tjänst — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare därunder icke inbegripna — vilka vid ingången av år 1917 voro berättigade till pension eller därmed jämförligt årligt understöd, som av Konung och riksdag till siffran bestämts eller eljest utginge efter av riksdagen prövade grunder, å extra stat för år 1918 under tionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 800,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel under år 1917 låta utbetala vad som för ändamålet erfordrades;

b) förklara, att krigstidshjälpen skulle till varje dylik f. d. befattningshavare utgå med ett belopp av 150 kronor, under iakttagande dels att hans nu ifrågavarande krigstidshjälp samt pensions- och understödsförmåner icke finge tillhoppa överstiga 1,500 kronor för år räknat och dels att från åtnjutande av dylik hjälp undantoges f. d. befattningshavare, som under år 1917 hade att erlägga inkomst- och förmögenhets-skatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade; samt

c) medgiva, att krigstidshjälpen finge till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under året avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämdes;

och II) att

a) för beredande under år 1917 av krigstidshjälp åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt åt Vadstena krigsmanshuskassas underhållstagare, vilka vid ingången av år 1917 uppnått en levnadsålder av 60 år eller däröver, å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag å 470,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel under år 1917 låta utbetala vad som för ändamålet erfordrades;

b) förklara, att krigstidshjälpen skulle till varje dylik vid årets ingång till pension eller därmed jämförligt understöd från statsverket, statsunderstödd pensionsinrättning eller Vadstena krigsmanshuskassa berättigad f. d. befattningshavare utgå med ett belopp av 50 kronor, under iakttagande att från åtnjutande av dylik hjälp undantoges f. d. befattningshavare, som under år 1917 hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade, samt

c) medgiva, att krigstidshjälpen finge till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under året avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning som av Kungl. Maj:t bestämdes.

Vad utskottet sålunda föreslog bifölls av riksdagen, och Eders Kungl. Maj:ts i överensstämmelse härmed avfattade beslut i ärendet har publicerats i kungörelse den 19 juni 1917 (svensk författningssamling nr 367).

*Riksdagens
beslut.*

Sedermera hava till Eders Kungl. Maj:t inkommit en mängd framställningar i syfte att statens pensionärer måtte jämväl för år 1918 tillerkännas ökning i pensionsförmånerna, svarande mot penningens alltjämt sjunkande värde, samt att dylik ökning måtte komma pensionärerna till godo oavsett pensionernas storlek och vederbörandes privata ekonomiska förhållanden.

*Inkomna
framställ-
ningar.*

Såsom upprepade gånger framhållits, har staten ansetts icke hava någon skyldighet att höja de pensioner, som tillerkänts f. d. stats-tjänare och till vilka de själva i stor utsträckning efter vissa fastställda grunder lämnat bidrag.

*Depar-
tementschefen.*

Detta utesluter emellertid ingalunda, att staten av billighetsskäl bör göra något i syfte att förekomma, att dess uttjänta befattnings-

havares pensioner i följd av levnadskostnadernas allt jämt fortgående stegring bliva otillräckliga. Riktigheten härav har vunnit erkännande därigenom, att statsmakterna för år 1917 tillerkänt de mest behövande pensionerade statstjänarna ett understöd, kallat krigstidshjälp, av högst 150 kronor.

Sedan beslut härom fattades, har emellertid dyrtidens tryck ökat högst betydligt. Enligt socialstyrelsens beräkningar utgjorde nämligen den från maj 1914 till och med februari 1917 vid oförändrad levnadsstandard uppkomna stegringen i levnadskostnaderna för ett normalhushåll om man, hustru och två barn med en normal budget av 2,000 kronor 45.1 procent. I slutet av november 1917 beräknades motsvarande stegring till minst 72 procent, och stegringen har sedan dess oavbrutet fortgått.

Det torde vid sådant förhållande utan vidare kunna tagas för givet, att de f. d. befattningshavare, som under år 1917 erhållit krigstidshjälp, för år 1918 äro i än större behov av sådant.

Eders Kungl. Maj:t har beslutat att hos riksdagen begära medel till höjning av det krigstidstillägg och den krigstidshjälp, som avsetts för statens i tjänst varande befattningshavare. Enligt propositionen skulle befattningshavarna under år 1918 i stort sett erhålla något mer än dubbla beloppet mot vad som utgått under år 1917, och delaktigheten i krigstidstillägget har enligt propositionen utsträckts till även de högst avlönade befattningshavarna.

Ehuru staten väl får anses hava starkare skäl att lindra dyrtidens tryck för sina i tjänst varande befattningshavare än för dem som avgått med pension, synes staten dock icke rimligen böra lämna de sistnämnda alldeles utan hjälp i striden mot den hårda tiden. I första hand böra uppenbarligen de med låga pensioner avskedade befattningshavarna hjälpas. Men dyrtiden har nu varat så länge och sträckt sinä verkningar så långt, att även de med jämförelsevis högre pensioner avgångna befattningshavarna i allmänhet torde vara i stort behov av statens stöd i den ojämna striden.

Att härvidlag draga en godtycklig gräns, vid vilken delaktighet i dyrtidstillägget skulle bortfalla, synes mig föga tilltalande; och om ett dylikt streck, på sätt förra gången skedde, sattes vid skyldighet att för visst belopp betala inkomst- och förmögenhetsskatt, skulle sådant i någon mån motverka pensionärernas villighet att genom arbete bidra till sitt uppehälle.

Då det emellertid är uppenbart, att de med låga pensioner utrustade pensionärerna i stort sett hava svårast att reda sig i dyrtiden,

har jag tänkt mig att dessa skulle jämförelsevis bättre tillgodoses samt att tillägget för de med högre pensioner försedda skulle bliva relativt mindre än för de förra.

Att det icke bör komma i fråga att för år 1918 sätta tilläggen till lägre belopp än som för år 1917 beviljats, torde få anses självklart. Jag utgår sålunda från den förutsättningen, att såsom grundplåt för dyrtidstillägget skall beräknas ett belopp av 150 kronor för varje pensionerad f. d. befattningshavare.

För statens i tjänst varande befattningshavare föreslår Eders Kungl. Maj:t ett krigstidstillägg, som, oberäknat en i det stora flertalet fall utgående grundplåt av 200 kronor, i allmänhet skulle utgöra 30 procent av vederbörandes löneförmåner, dock högst tillhoppa 1,700 kronor. Ett likartat tillvägagångssätt i fråga om pensionärerna synes mig lämpligt. Jag tänker mig alltså, att till varje pensionär borde utgå 150 kronor jämte 30 procent av pensionsförmånernas årsbelopp, samt att tilläggets högsta belopp skäligen kunde bestämmas till 600 kronor.

I händelse av bifall härtill skulle förhållandet mellan f. d. befattningshavares pension och krigstidstillägg ställa sig på följande sätt:

Pension.	Krigstidstillägg.	Procent.	Pension.	Krigstidstillägg.	Procent.
500: —	300: —	60	2,000: —	600: —	30
600: —	330: —	55	3,000: —	600: —	20
700: —	360: —	51	4,000: —	600: —	15
800: —	390: —	49	5,000: —	600: —	12
900: —	420: —	47	6,000: —	600: —	10
1,000: —	450: —	45	8,000: —	600: —	8
1,500: —	600: —	40			

Krigstidshjälp till pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare, vilka vid ingången av år 1917 uppnått en levnadsålder av 60 år eller därutöver och vid nämnda tidpunkt ägde rätt till pension eller därmed jämförligt understöd från statsverket, statsunderstödd pensionsinrättning eller Vadstena krigsmanshuskassa, utgick år 1917 med 50 kronor till en var, dock att från åtnjutande av dylik hjälp uteslöts den, som under år 1917 hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade.

Att en förhöjning även av nyssnämnda belopp är av förhållandena påkallat, synes mig ej kräva någon vidare utredning. Med avseende emellertid å beskaffenheten av ifrågavarande f. d. krigsmäns ovan relaterade förutvarande tjänsteställning i förhållande till staten och de åt-

gärder, som till förbättrande av deras ställning år 1914 vidtagits, finner jag mig böra för dem föreslå ytterligare understöd med allenast 25 kronor till en var.

I anslutning till vad jag förut anfört om önskvärdheten att låta samtliga nu ifrågavarande pensionstillägg utgå oberoende av vederbörandes privata ekonomiska förhållanden anser jag benämningen »krigstidshjälp» böra utbytas mot benämningen »krigstidstillägg».

Järnvägsstyrelsen har på given anledning påpekat, hurusom genom kungörelsen den 19 juni 1917 (sven-k författningssamling nr 367) från åtnjutande av krigstidshjälp undantagits f. d. befattningshavare, som under år 1917 hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade. Vid tillämpning av denna föreskrift hade fall förekommit, som syntes påkalla en modifiering av stadgandet i fråga. Styrelsen syftade härvid på sådana till antalet icke så få fall, då pensionerade f. d. befattningshavare vid statens järnvägar, vilka kvarstått i tjänst under större delen av år 1916 och med hänsyn till därunder åtnjuten löneinkomst vid 1917 års taxering åsatts högre belopp än 1,400 kronor, allenast till följd av sin taxering gått miste om förmånen att i form av krigstidshjälp under år 1917 erhålla ett välbehöfligt tillskott till sin efter avgången ur tjänst avsevärt reducerade årsinkomst.

Styrelsen har ifrågasatt huruvida icke i dylika fall vederbörande kunde genom ett särskilt stadgande tillerkännas rätt att, under förutsättning att han under år 1918 icke har att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, uppbära, utöver den krigstidshjälp, som kunde tillkomma honom för år 1918, jämväl krigstidshjälp för år 1917 med så stort belopp, som enligt kungörelsen den 19 juni 1917 skulle hava utgått till honom, därest han under år 1917 haft att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för samma belopp som under år 1918.

Denna erinran är befogad och synes böra föranleda ett stadgande i överensstämmelse med järnvägsstyrelsens förslag.

Vid Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 264 till 1917 års riksdag finnes fogad en översikt av antalet f. d. statstjänare, som från statsinstitutioner i december 1916 uppburo pension eller därmed jämförligt årligt understöd till belopp av högst 1,500 kronor för år räknat. Genom översiktens kompletterande i december 1917 med uppgifter rörande antalet dylika f. d. befattningshavare med pension till högre belopp än 1,500 kronor för år räknat erhålles följande tabell:

Pensionsbelopp	Antalet pensionärer	Pensionsbelopp	Antalet pensionärer
0 — 100 kronor	92		Transport 5,455
101 — 200 »	163	1,501 — 2,000 kronor	385
201 — 300 »	326	2,001 — 2,500 »	333
301 — 400 »	270	2,501 — 3,000 »	632
401 — 500 »	297	3,001 — 3,500 »	390
501 — 600 »	492	3,501 — 4,000 »	332
601 — 700 »	431	4,001 — 4,500 »	133
701 — 800 »	327	4,501 — 5,000 »	88
801 — 900 »	639	5,001 — 5,500 »	9
901 — 1,000 »	1,443	5,501 — 6,000 »	92
1,001 — 1,100 »	345	6,001 — 6,500 »	5
1,101 — 1,200 »	236	6,501 — 7,000 »	—
1,201 — 1,300 »	151	7,001 — 7,500 »	—
1,301 — 1,400 »	43	7,501 — 8,000 »	10
1,401 — 1,500 »	200		Summa 7,864
	Transport 5,455		

Med ledning av dessa och andra tillgängliga siffror har kostnaden för krigstidstillägg efter sålunda angivna grunder beräknats till omkring 3,600,000 kronor för f. d. befattningshavare i statens tjänst och till omkring 700,000 kronor för pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen:

- I) att
 - a) för beredande under år 1918 av krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare därunder icke inbegripna — vilka vid ingången av år 1918 voro berättigade till pension eller därunder jämförligt årligt understöd, som av Konung och riksdag till siffran bestämts eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, å tilläggsstat för år 1918 under tionde huvudtiteln anvisa ett *förelagsanslag* å kronor 3,600,000;
 - b) förklara, att krigstidstillägget skall till varje dylik f. d. befattningshavare utgå med 150 kronor

jämte 30 procent av ovanberörda pensions och understöds årsbelopp, dock tillhopa högst med 600 kronor;

c) medgiva, att krigstidstillägget må till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under året avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes; och

II) att

a) medgiva, att pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst, vilka under år 1917 haft att erlagga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor och fördeuskull gått miste om eljest enligt kungl. kungörelsen den 19 juni 1917 tillkommande krigstidshjälp, må — om de under år 1918 icke hava att erlagga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,400 kronor, äkta makars taxeringar sammanräknade — uppbära, utöver det krigstidstillägg, som må tillkomma dem enligt mom. I här ovan, ett så stort belopp, som skulle hava såsom krigstidshjälp under år 1917 tillfallit dem, om de under sistnämnda år haft att erlagga dylik skatt för högst 1,400 kronor; samt

b) medgiva, att ifrågavarande tillägg må från ovanberörda förslagsanslag till vederbörande f. d. befattningshavare eller, om han under år 1917 eller 1918 avlidit, till hans stärbhus på en gång utbetalas i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Beträffande krigstidstillägg under år 1918 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare kommer jag att här efteråt göra särskild framställning.

I förevarande hemställen instämde statsrådets övriga ledamöter.

Hans Maj:t Konungen biföll vad statsrådet sålunda hemställt; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Teodor Franzén.